

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ РАДІАЦІЙНО-ХІМІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ

PROFESSIONAL ORIENTATION OF FUTURE OFFICERS TO THE APPLICATION OF RADIATION-CHEMICAL PROTECTION MEASURES BY INTERACTIVE METHODS

У статті розглянуто теоретичні засади підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, пріоритетні напрями у будівництві Збройних сил України, тенденції розвитку військової освіти та тенденції забезпечення розвитку високих моральних якостей захисника Вітчизни. Розглянуто напрями вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності у педагогічній теорії та практиці, основи формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, а також такі принципи та умови, які впливають на спрямованість майбутніх офіцерів до професійної діяльності: єдність навчання та виховання, цілеспрямованість, мотивацію, практичність, реальність. З'ясовано, що професійна готовність майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами передбачає таке: створення атмосфери взаємодії учасників освітнього процесу та співпраці; створення сприятливих умов навчання і рефлексії набутих знань; активізацію професійних здібностей, розвиток розумової та пізнавальної діяльності для виконання творчих завдань; розуміння поставлених проблем і спільне їх розв'язання, вироблення позитивної інтенсивності мислення, генерування ідей, висування припущень; моделювання та конструювання життєвих ситуацій з можливістю їх імітації, проєктування ситуацій, близьких до професійної діяльності; створення комфортних умов для формування життєвих цінностей. Зазначено основні аспекти забезпечення професійної спрямованості майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами. Розглянуто одночасне використання традиційних та інноваційних методів – інтерактивних дискусій, роботи у групах, тренінгів, технології співпраці, рольових ігор, конференцій, військово-професійних ігор, мозкового штурму, методу проєктів. Охарактеризовано такі основні інтерактивні методи для забезпечення професійної спрямованості майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту: інтерактивні дискусії, роботу у групах, тренінгу, військово-професійну гру.

Ключові слова: вища військова освіта, майбутні офіцери, професійна діяльність, про-

фесійна підготовка, засоби радіаційно-хімічного захисту.

The article deals with theoretical bases of preparation of future officers for professional activity, priority directions in the construction of the Armed Forces of Ukraine, tendencies of development of military education and tendencies of ensuring of development of high moral qualities of the defender of the Fatherland, and directions of improvement of preparation of future officers in professional practice are considered, formation of future officers' readiness for professional activity, principles and conditions that influence the orientation of future officers eruv to the profession: the unity of training and education, dedication, motivation, practical reality. It has been found out that the professional readiness of future officers to use the means of radiation and chemical protection by interactive methods involves: creating an atmosphere of interaction between the participants of the educational process and cooperation; creation of favorable conditions for learning and reflection of the acquired knowledge; enhancement of professional abilities, development of mental and cognitive activity to perform creative tasks; understanding the problems posed and solving them together, developing positive thinking intensity, generating ideas, making assumptions; modeling and designing of life situations with the possibility of their imitation, designing of situations close to professional activity; creation of comfortable conditions for formation of vital values. The main aspects of providing future officers' professional orientation to the use of radiation and chemical protection by interactive methods are outlined. Considered is the simultaneous use of traditional and innovative methods, namely: interactive discussion, group work, trainings, collaboration technologies, role-playing games, conferences, military-professional games, brainstorming, project method. The basic interactive methods for ensuring the future officers' professional orientation to the application of radiation protection chemicals are described: interactive discussion, group work, training, military and professional game.

Key words: higher military education, future officers, professional activity, vocational training, radiation protection.

УДК 355.237.3:37.012(043.3)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-32>

Король Я.І.,

канд. пед. наук,
заст. начальника кафедри тактики
та загальновійськових дисциплін
Військової академії (м. Одеса)

Короткіх М.А.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри тактики
та загальновійськових дисциплін
Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні підходи до військової освіти, її побудови в будь-якій державі створені з урахуванням практичного складника за наявною потребою. Вони передбачають інтереси нації, врахування проблем національної безпеки, важливих і пріоритетних завдань збройних сил, розуміння економічних ресурсів держави. У змісті військової освіти велике значення має відтворення оптимального співвід-

ношення всіх складників процесу підготовки майбутніх військових фахівців, забезпечення управлінської системи та всієї спеціальної професійної підготовки військових фахівців, спрямованість військової підготовки з наближенням її до реальних вимог військової структури як у період мирного, так і воєнного часу [4, с. 31].

Всебічна фахова підготовка повинна враховувати та передбачати планомірні організаторські

заходи, які спрямовані на засвоєння гуманітарних і військово-професійних знань, формування практичних навичок і вмінь, оволодіння важливими якостями, що відповідають професії. З огляду на це нині актуальними є проблеми, що пов'язані з формуванням у майбутніх військових фахівців професійної спрямованості, удосконаленням наукового підходу до розвитку високої пізнавальної активності, глибоких професійних знань із фахових дисциплін, інтересу до професійного саморозвитку [6, с. 125].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Підготовці майбутніх офіцерів до професійної діяльності в ВВНЗ України значну увагу приділено в працях О. Барабанщикова, А. Галімова, В. Давидова, А. Зельницького, Л. Кандибович, І. Новака, Л. Романишиної, В. Ягупова та ін. Концептуальні основи освітньої діяльності майбутніх офіцерів подано в публікаціях Д. Іщенко, Є. Літвіновського, В. Маслова, М. Нецадима, О. Торічного та ін. Концептуальним основам підготовки майбутніх фахівців у ВВНЗ присвячені дослідження Н. Генералової, І. Грязнова, О. Діденка, О. Євсюкова, Г. Лещенка, В. Полюка, С. Сінкевича, В. Телелима. Підготовка майбутніх офіцерів до професійної діяльності була предметом розвідок О. Маслія, І. Руснака, Ю. Сердюка, В. Стасюка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Згідно з результатами аналізу військової, педагогічної та психологічної літератури сьогодення потребує врахування нових підходів до професійної підготовки майбутніх офіцерів з урахуванням соціальної значущості професійної діяльності майбутніх офіцерів, моральних якостей громадянина України, високих професійних характеристик захисника Вітчизни, мотиваційних цінностей для досягнення особистісної значущості, наявності типологічних якостей майбутніх офіцерів, глибокої мотивації до професійної освіти з особистісним розвитком майбутніх офіцерів, удосконалення освітнього процесу підготовки майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, формування навичок і вмінь аналізувати та синтезувати інформацію, приймати самостійно рішення у нестандартних ситуаціях фахової діяльності.

Мета статті полягає у розгляді основних аспектів забезпечення професійної спрямованості майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами.

Виклад основного матеріалу. Задіяння інноваційних методів в освітньому процесі підготовки майбутніх офіцерів з метою забезпечення професійної спрямованості майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту сприятиме розв'язанню таких завдань: створення сприятливих умов навчання, вироблення позитивного інтенсивного мислення, активізація професійних здібностей, розуміння поставлених

проблем та спільне їх розв'язання, висування припущень, генерування ідей, рефлексія набутих знань, вироблення метапредметних умінь і навичок моделювання та конструювання професійних ситуацій, розвиток розумової та пізнавальної діяльності для виконання творчих завдань, активізація атмосфери взаємодії учасників та їх співпраці, створення умов проєктування близьких ситуацій до професійної діяльності та формування життєвих цінностей.

Професійна готовність майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту та використання інноваційних методів полягає у тому, що усі вони передбачають рефлексію набутих знань, самостійну й особистісну підготовку курсантів до навчально-пізнавальної діяльності, формулювання припущень щодо результатів освітньої діяльності тощо.

Спрямованість освітнього процесу майбутніх офіцерів на професійну готовність засвідчувалась такими актуальними інтерактивними методами:

- методом інтерактивної дискусії (мобілізація теоретичних і практичних знань, формування навичок ведення дискусії, вирішення проблем, умінь аналізувати, синтезувати та висловлювати погляди на поставлені завдання та спірні питання);

- методом роботи у групах (обговорення, обмін думками, виділення несхожих думок, швидке виконання поставлених завдань, підсумовування результатів, умінь, оволодіння досвідом формування висновків та умінь виконувати доповіді про результати роботи) [2; 5];

- методом тренінгу (інтенсивне навчання, закріплення професійних знань і навичок та досвіду роботи, інтенсивне практичне опрацювання фахового розвивального матеріалу, моделювання спеціальних ситуацій для виконання поставлених завдань) [1; 5];

- методом військово-професійної гри (розвиток у курсантів розумової діяльності для виконання фахових завдань, оволодіння необхідною комунікацією в процесі діяльності, формування та відпрацювання навичок налагодження контакту, спостережливості та динамічності, маневреності та тактики дій, а також розвиток широкого спектру знань і умінь щодо застосування засобів радіаційно-хімічного захисту) [3].

Забезпечення професійної спрямованості майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами – це дієвий вплив на стимуляцію природної активності майбутніх офіцерів, створення сприятливих умов навчання, розвиток навчально-пізнавальної та розумової діяльності курсантів.

Професійна готовність майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами передбачає таке: створення атмосфери взаємодії учасників

освітнього процесу та співпраці; створення сприятливих умов навчання та рефлексії набутих знань; активізацію професійних здібностей, розвиток розумової та пізнавальної діяльності для виконання творчих завдань; розуміння поставлених проблем і спільне їх розв'язання, вироблення позитивної інтенсивності мислення, генерування ідей, висунення припущень; моделювання та конструювання життєвих ситуацій з можливістю їх імітації, проєктування ситуацій, близьких до професійної діяльності; створення комфортних умов для формування життєвих цінностей.

В освітньому процесі майбутніх офіцерів для формування професійної готовності до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту використовувалися такі інтерактивні методи, як інтерактивна дискусія, робота у групах, тренінг, військово-професійна гра.

З метою професійної спрямованості майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту викладачі в освітній процес курсантів упроваджували метод інтерактивної дискусії на лекціях, зокрема під час розгляду фахових питань «Роль екології в сучасному суспільстві», «Екологічні проблеми планетарного масштабу та шляхи їх вирішення», «Комплекс заходів щодо запобігання забрудненню довкілля». Задіяння даного методу сприяло мобілізації теоретичних і практичних знань, формуванню навичок ведення дискусії, вмінь курсантів трактувати погляди на поставлену проблему, вирішувати суперечливі питання. У ході такої лекції викладачі вмільо активізували власні організаційні та консультаційні функції, добре володіли предметом обговорення, військовою майстерністю, орієнтувалися в історичному матеріалі та в сучасних подіях, задіявали документальні та науково-військові матеріали, виступали рівноправними партнерами майбутніх офіцерів, а також поетапно скеровували процес дискусії на усвідомлення поставленої проблеми, спільне розв'язання проблеми, моделювання шляхів її вирішення, на перевірку правильності умовиводів. Досконале володіння матеріалом дослідження в процесі проведення лекцій та педагогічна майстерність їх проведення викликала в майбутніх офіцерів відчуття своєї значущості, інтелектуальної спроможності, успішності вирішення поставлених завдань.

Вагомим результатом у професійному спрямуванні майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту було задіяння одного із найбільш ефективних інтерактивних методів – роботи у групах. Упровадження даного методу вимагало обміну думками, обговорення, виділення несхожих думок, швидкого виконання поставлених завдань, які є часомісткими в звичайних умовах, підсумовування результатів, умінь робити висновки, стилю викладу, доповіді одного з курсантів перед групою про результати роботи.

Такий вид роботи був запланований на групових заняттях та орієнтований на розкриття певних тем програм навчальних дисциплін. Це такі теми: «Готовність та допомога Збройних Сил України у разі залучення до ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Призначення і будова табельних засобів спеціальної обробки в підрозділі, порядок їх використання в різних умовах обстановки. Заходи безпеки», «Оцінка прогнозованої радіаційно-хімічної обстановки. Розв'язання завдань та формулювання висновків». Саме така методика організації занять вимагала від курсантів активного обміну думками, грамотного його виконання, результатом якого мало стати оптимальне спільне вирішення поставленої проблеми.

Також особлива увага приділялася професійній спрямованості майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту під час практичних занять, які проводилися з використанням інтерактивного методу – тренінгу. На заняттях із тем «Сигнали оповіщення про радіаційне, хімічне зараження», «Призначення, загальна будова, тактико-технічні дані приладів радіаційної розвідки. Підготовка приладів до роботи та перевірка їх працездатності», «Призначення, загальна будова, тактико-технічні дані приладів хімічної розвідки» активна увага приділялася саме інтенсивному практичному опрацюванню фахового розвивального матеріалу з моделюванням спеціальних ситуацій для виконання поставлених завдань, інтенсивному навчанню, закріпленню професійних знань і навичок, досвіду роботи. Висока педагогічна майстерність викладачів на практичних заняттях із майбутніми офіцерами позитивно сприяла формуванню їх професійної готовності до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту.

Зокрема, суттєву стимуляцію природної активності майбутніх офіцерів у застосуванні засобів радіаційно-хімічного захисту продемонстрував інтерактивний метод – військово-професійна гра. Такий метод передбачав посилену взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Наведемо методику організації практичного заняття з задіянням військово-професійних ігор з таких тем: «Сигнали попередження та оповіщення про радіаційне, хімічне зараження», «Засоби індивідуального захисту та порядок їх використання за сигналами оповіщення», «Організація радіаційного, хімічного захисту механізованої роти від зброї масового ураження». Викладачі на початку кожної військово-професійної гри деталізували умови її проведення, спрямовували свої зусилля на формування професійної готовності майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту, формування професійних якостей, а також розвиток творчого мислення в курсантів. Проведення військово-професійних ігор сприяло

розвитку в курсантів рефлексії, усвідомленню необхідності та вибраної професії, важливості розумової діяльності для виконання завдань такого виду, розвитку високого ступеня організованості та колективізму й інтенсивної комунікації в процесі групової діяльності, навичок оцінювання колег та особистісної самокритики, формуванню та відпрацюванню навичок налагодження контакту, спостережливості та динамічності, маневреності та тактики дій, розвитку широкого спектру знань й умінь щодо застосування засобів радіаційно-хімічного захисту.

Набуті теоретичні знання та вміння, практичний досвід, одержаний під час військово-професійної гри, є більш продуктивним і ефективним порівняно з традиційним навчанням. Використання військово-професійних ігор на практичних заняттях сприяло природній активності не тільки в оволодінні професійними знаннями і вміннями та засвоєнню значного обсягу навчального матеріалу, але й в аналізі, синтезі, оцінюванні набутих практичних фахових навичок. Майбутні офіцери з'ясували, що виконання поставлених завдань під час військово-професійної гри дає конкретний результат, який найбільше пов'язаний з відчуттям особистісної самостверженості та компетентності й інтенсивного спілкування, з задоволенням від групових та індивідуальних дій, з бажанням вирішувати поставлені завдання та відчуттям зацікавленості у результатах їх вирішення, з наочністю результатів прийнятих рішень незалежно від успіху чи невдачі.

Військово-професійна гра включала послідовність таких етапів:

1) вибір теми, цілей, завдань, визначення змісту та концепції гри, ролей учасників гри, з'ясування функціональних обов'язків і зв'язків між курсантами, обговорення правил гри, уточнення методики оцінювання діяльності учасників гри (8–10 хв);

2) створення наближених умов для імітаційної діяльності майбутніх офіцерів під час виконання зазначених рольових функцій, що сприятимуть формуванню мисленнєвого пошуку та комунікативних здібностей, розвитку самостійності мислення учасників у процесі проведення військово-професійної гри, розробці моделі гри або окремих її компонентів (8–10 хв);

3) процес проведення військово-професійної гри з вирішенням поставлених цілей, розробкою необхідних матеріалів і виконанням завдань (48–54 хв);

4) підбиття підсумків та аналіз гри з оцінкою правильності дотримання проведення гри, етики проведення гри та виконання рольових функцій (аналіз єдності взаємодії курсантів у процесі виконання зазначених ролей, доцільності проміжних цілей та виконання завдань, аналіз одержаних найбільш значущих результатів для практики) (10–12 хв).

Організація проведення таких занять передбачала моделювання професійної діяльності, бойових ситуацій в складних умовах радіаційно-хімічної обстановки, використання рольових ігор для певних бойових завдань, посилення відчуття відповідальності на спільне вирішення поставлених завдань, виконання основних заходів захисту на основі аналізу відповідної ситуації та обставин. Відповідно до цього були розроблені допоміжні дидактичні та методичні матеріали, мультимедійні презентації, спрямовані на вирішення конкретних навчальних завдань. Упровадження таких занять сприяло професійній спрямованості майбутніх офіцерів на застосування засобів радіаційно-хімічного захисту за допомогою інтерактивних методів.

Висновки. Таким чином, використання інтерактивних методів в освітньому процесі майбутніх офіцерів орієнтоване на оволодіння знаннями радіаційно-хімічного захисту військ, створення сприятливих умов вироблення комплексу вмінь і професійних навичок щодо організації та здійснення заходів радіаційно-хімічного захисту підрозділу, спрямованих на забезпечення ведення активних бойових дій в умовах застосування противником сучасних засобів масового ураження. У дослідженні до уваги було взяте одночасне використання традиційних та інноваційних методів, зокрема інтерактивних дискусій, роботи у групах, тренінгів, технологій співпраці, рольових ігор, конференцій, військово-професійних ігор, мозкового штурму, методу проєктів. Проведення інтерактивних занять націлене на стимуляцію природної активності курсантів, розвиток тактичного мислення та здатності до самостійного й творчого вирішення завдань у складних умовах радіаційно-хімічної обстановки у мирний та воєнний час, на ефективне формування в майбутніх офіцерів упевненості проведення цих заходів із метою мінімізації наслідків застосування противником зброї масового ураження, а також успішне виконання бойових завдань в складних умовах радіаційно-хімічної обстановки, посилення захисту військ від систем розвідки та ураження противника за допомогою застосування аерозолів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. Москва : Высш. шк., 1980. 368 с.
2. Белоусов А.О., Томских С.В. О некоторых методах подготовки военных кадров. *Военный вестник*. 1991. С. 66–68.
3. Жданенко О.А., Матусьяк Є.В., Стасюк Є.В. Методичні рекомендації з підготовки та проведення рольових ігор з персоналом Держприкордонслужби України щодо стандартів культури спілкування з особами, які перетинають державний кордон, та

психологічного забезпечення культури здійснення прикордонного контролю у пунктах пропуску через державний кордон. Хмельницький, 2010. 76 с.

4. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 57 с.

5. Торічний О.В. Характеристика ігрових методів навчання : зб. наук. праць / гол. ред. Б.М. Олек-

сієнко. Хмельницький : НАПВУ, 2001. № 15, ч. II. С. 195–200.

6. Царенко О.В. Педагогічні умови застосування навчально-ігрового проєктування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Нац. академ. Держ. прикорд. сл. України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2010. 168 с.